

Säg inte att rasismen finns någon annanstans

– bibliotekens antirasistiska arbete

Rasism, oavsett om den tar sitt uttryck i dolda strukturer eller vardagsrasism, existerar överallt i samhället och stannar inte vid bibliotekets tröskel. Vad gäller bibliotekens arbete så kan det handla om frågor som bemötande, urval och representation.

2 § Biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska verka för det demokratiska samhällets utveckling genom att bidra till kunskapsförmedling och fri åsiktsbildning.

Biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska främja litteraturens ställning och intresset för bildning, upplysning, utbildning och forskning samt kulturell verksamhet i övrigt. Biblioteksverksamhet ska finnas tillgänglig för alla.

Bibliotekslag (2013:801)

Just rätten till biblioteket och bibliotekets verksamhet är en central fråga. Där lyfter vår bibliotekslag fram det viktiga att all biblioteksverksamhet ska finnas tillgänglig för alla – obundet av hudfärg, etnicitet, tro eller kultur.

Antirasism handlar också om makt, normer och privilegier. En antirasistisk analys måste se att rasismen separerar människor utifrån deras kroppar och utseende – och att dessa olika grupper har förutsättningar baserade på normer och strukturer i samhället. Att förändra verksamheter till att bli mer antirasistiska innebär att positioner och privilegier rubbas. Detta eftersom de strukturer som gynnar en grupp framför en annan måste försvinna.

Biblioteken måste tydligare ta ställning mot rasism. "Verksamheten i form av biblioteks- och informationstjänster för kulturellt och språkligt heterogena samhällen är central, inte något 'separat' eller 'extra'." (IFLA/UNESCO) BiS vill att ett antirasistiskt perspektiv ska genomsyra bibliotekens verksamhet på alla nivåer.

Bibliotekens arbete för kulturell och språklig mångfald

Biblioteken har ett kompensatoriskt uppdrag och ska enligt § 5 i bibliotekslagen (2013:801):

ägna särskild uppmärksamhet åt de nationella minoriteterna och personer som har annat modersmål än svenska, bland annat genom att erbjuda litteratur på

1. de nationella minoritetsspråken,

2. andra språk än de nationella minoritetsspråken och svenska, och

3. lättläst svenska.

BiS menar att bibliotekslagens paragraf 5 är alltför snäv. Det handlar om bibliotekets demokratiska uppdrag, om allas rätt till det egna språket och kulturen, om interkulturell förståelse, integration, delaktighet och åsikts- och yttrandefrihet. Det vill säga bibliotekslagen borde förtydliga att en demokrati förutsätter ett fungerande folkbibliotek för alla oberoende av språk med ett mycket större uppdrag än att enbart erbjuda litteratur.

Biblioteken har en betydligt bredare uppgift än att erbjuda litteratur även vad gäller denna målgrupp. I UNESCOs/IFLAs manifest är en bra utgångspunkt för biblioteksservice för denna målgrupp för att stödja

språket, underlätta orienteringen i samhället och stimulera utbildning. (IFLAs/UNESCOs mångkulturella manifest)

I manifestet står att läsa:

Varje individ i vårt globala samhälle har rätt till ett fullständigt utbud av biblioteks- och informationstjänster. I arbetet för kulturell och språklig mångfald skall biblioteken:

betjäna alla samhällsmedborgare utan diskriminering på grund av kulturellt och språkligt ursprung

tillhandahålla information på tillämpliga språk och i ändamålsenliga skriftformer

ge tillgång till ett brett urval av material och tjänster som avspeglar alla grupper och behov

anställa personal som återspeglar ett mångkulturellt samhälle och som är utbildad för att samverka med och tillhandahålla tjänster för ett sådant samhälle

Biblioteks- och informationstjänster i ett kulturellt och språkligt mångskiftande sammanhang omfattar både service till alla typer av biblioteksanvändare och service som riktar sig speciellt till missgynnade kulturella och språkliga grupper. Särskild uppmärksamhet bör ägnas grupper som ofta är marginaliserade i mångkulturella samhällen: minoriteter, asylsökande och flyktingar, personer med tillfälliga uppehållstillstånd, gästarbetare och ursprungsfolk.

BiS manifest för det antirasistiska biblioteket

Det antirasistiska biblioteket

- Sätter arbetet mot diskriminering och för inkludering i centrum.
- Motverkar aktivt rasistiska strukturer och uttryck.
- Förverkligar § 2 i bibliotekslagen att biblioteksverksamheten ska finnas tillgänglig för alla, oavsett ålder, hudfärg, kön, religion, nationalitet, språk, funktionsvariation eller samhällsklass

För detta krävs

- Skarpare lagstiftning så att kommunerna tvingas ta sitt ansvar för en jämlik tillgång till biblioteksservice.
- Nationell bibliotekspolitik för jämlik tillgång till biblioteksservice. En struktur som tillåter att resurser och kompetenser finns tillgängliga i alla kommuners alla delar.
- Kompetensutveckling för all bibliotekspersonal i det antirasistiska arbetet.
- Självkritisk analys – biblioteket är inte och kan inte vara objektivt eller befriat från ideologi. Vad står biblioteket för idag, vad bör det stå för?
- Omvärldanalys, vilket samhälle är det enskilda biblioteket del av och vilken roll ska det spela i detta?
- Beaktande på alla nivåer av dokument som UNESCOs/IFLAS folkbiblioteksmanifest och mångkulturella manifest. Att manifesten sprids, till exempel av Svensk biblioteksförning, länsbiblioteken och fackförbunden.
- Att de biblioteks- och informationsvetenskapliga utbildningarna stödjer validering för personer med biblioteksutbildning från andra länder, samt aktivt arbetar för att de som rekryteras till utbildningarna speglar mångfalden i det svenska samhället.
- Att aktörer som KB, Kulturrådet, läns- och regionbiblioteken, Svensk biblioteksförning, Bibliotek i Samhälle, DIK, Vision, SKL och ST genast lyfter upp dessa frågor på agendan.
- Att biblioteken skapar rutiner för att låta papperslösa få bibliotekskort och ser till att det inte i övrigt finns några trösklar för dem att ta del av sin verksamhet.

Det lokala biblioteket

- Tar ansvar för att nå och erbjuda jämlik service till alla i sitt lokalsamhälle och gömmer sig inte bakom formuleringar om "efterfrågestyrt" och "användarinflytande", eftersom det ofta gynnar resursstarka och etablerade biblioteksbesökare.
- Skaffar sig kännedom om, följer och använder sig i olika sammanhang av sin egen verksamhets skrivningar i budget, mål etc. om rasism och integration.
- Utarbeta medieplaner/principer med förhållningssätt till diskriminerande litteratur.
- Samlar ständigt ny information om lokalsamhället och dess behov och formar verksamheten därefter.

- Jobbar medvetet med den egna bibliotekslokalen. Hylluppställning, klassifikation och informationsmaterial – vad signalerar det? Programutbud?
- Tar upp frågorna i den egna personalgruppen: Vet till exempel alla i personalen hur man gör lånekort till papperslösa? Hur utvecklar vi vårt bemötande? Vilka erfarenheter och kunskaper räknas – och varför – vid rekrytering, vid fikabordet? Har vi ett utförandeunderskott, det vill säga, riktlinjer finns men de implementeras inte?

BiS
Bibliotek i Samhälle
2016-03-15

Källor

Bibliotekslag (2013:801)

Bibliotek i Samhälle. *Det rättvisa biblioteket.*

Dahlén, Sandra (2012). *Krokben och utsträckta händer. Intersektionella perspektiv på makt – en hjälp för dig att vässa ditt jämställdhetsarbete.* ISBN 9789163712593.

IFLA (2009). *IFLAs mångkulturella manifest.* http://www.ifla.org/files/assets/library-services-to-multicultural-populations/publications/multicultural_library_manifesto-sv.pdf (20130302)